

Jordbruksutskottets betänkande

1982/83:8

om statens stöd till växtförädling m. m.

Motioner

I motion 1981/82:802 av Sven Munke m. fl. (m) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att lika villkor i fortsättningen måste gälla växtförädlingsanslagen,

2. att riksdagen hos regeringen begär en snabb undersökning om möjligheterna att större delen av de statliga anslagen till växt- och grundforskning går till lantbruksuniversitetet och resultaten av denna forskning på lika grunder delges de praktiskt verksamma förädlingsföretagen.

I motion 1981/82:1454 av Bengt Silfverstrand och Egon Jacobsson (båda s) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en skyndsam översyn av statens stöd till växtförädlingen och utformningen av samarbetsavtalen på området.

Remissyttranden m. m.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från lantbruksstyrelsen, Sveriges lantbruksuniversitet, växtförädlingsnämnden, statens växtsortnämnd och statens utsädeskontroll. Nordiska genbankens svenska rådgivande nämnd har inkommit med en skrivelse. I samband med ett studiebesök i maj 1982 vid Svalöf AB och Weibullsholms växtförädlingsanstalt har utskottet inhämtat ytterligare synpunkter i ärendet.

Remissyttrandena finns intagna som bilaga till detta betänkande.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande två under föregående riksmöte väckta motioner som berör bl. a. principerna för fördelning av det statliga stödet till växtförädling.

I motion 1981/82:802 redovisas ett omfattande bakgrundsmaterial såvitt avser växtförädlingsföretagens marknadssituation, statens stöd till växtförädling m. m. Mot bakgrund bl. a. av vissa uppgifter om den statliga bidragsgivningen inom växtförädlingsområdet påstår motionärerna att fördelningen av dessa bidrag medför en snedvriden konkurrens som på sikt kan skada förutsättningarna för verksamheten vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt och därmed svensk växtförädling i sin helhet. Delvis som en följd av den orättvisa anslagsfördelningen har Weibullsholm tvingats ta ut högre priser än övrig handel, främst den som bedrivs i Svenska lantmännens

riksförbunds (SLR) regi. På grund härav och med hänsyn till anknäytningen mellan jordbrukskooperationen och Svalöf AB har man kunnat notera en favorisering av Svalöfs sorter framför Weibulls. Även om Weibulls hittills förmått att väl hävda sig i konkurrensen ser företagsledningen med oro på den fortgående koncentrationen inom utsädessektorn. En sådan utveckling kan i längden bli till nackdel för svenskt jordbruk, framhåller motionärerna. En metod att komma till rätta med problemen vore enligt motionen att låta större delen av de statliga anslagen till växtforskning gå till lantbruksuniversitetet. Forskningsresultaten skulle därvid på lika grunder delges de praktiskt verksamma företagen. Sammanfattningsvis framhåller motionärerna att förhandlingar mellan staten och föreningsrörelsen måste tas upp i god tid före de sista fem åren av avtalsperioden. Då måste en omprövning av statsstödet ske så att en rättvis fördelning kommer till stånd.

Enligt motion 1981/82:1454 är en ökad satsning på växtförädling av betydelse för en rationell livsmedelsproduktion och ökar möjligheterna att anpassa vegetabilierna till vad som är önskvärt från närings- och hälsosynpunkt. Växtförädling kan också bidra till miljövänligare odlingsmetoder. Motionärerna framhåller med hänvisning till vissa bakgrundsuppgifter rörande utsädesmarknaden att en viss oro uppstått inför den fortgående koncentrationen inom utsädeshandeln. Härtill kommer att SLR:s partsintresse i Svalöf AB kan innebära en alltför ensidig styrning av efterfrågan mot det egna företagens sortiment. Enligt motionärerna inger det vidare starka betänkligheter att jordbrukets föreningsrörelse bidrar med en ekonomisk insats till växtförädlingsnämnden som är mindre än en fjärdedel av det statliga bidraget. Denna fördelning kan ifrågasättas, inte minst med hänsyn till det kärva budgetläget.

Det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs såväl vid Svalöf som Weibulls är enligt motionen ovärderligt för samhället och har bl. a. betydelse från sysselsättningssynpunkt. Eftersom växtförädling är kapitalkrävande och den svenska marknaden är relativt liten är det angeläget med ett långt drivet samarbete mellan de i branschen verksamma företagen. Utvecklingen har dock visat på uppenbara brister i den organisationsform som valts för detta arbete. Motionen utmynnar i en hemställan om en skyndsam översyn av statens stöd till växtförädling och utformningen av samarbetsavtalen på området.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att gällande organisation på växtförädlingsområdet och riktlinjerna för den statliga bidragsgivningen m. m. fastställdes genom beslut av riksdagen under riksmötet 1978/79 (prop. 1978/79:130, JoU 1978/79:26). Beslutet innebar att verksamheten vid Sveriges utsädesförening och Allmänna svenska utsädesaktiebolaget fördes samman till ett nytt företag, Svalöf AB. Det nya företaget skulle ägas till hälften vardera av staten och Svenska lantmännens riksförbund. Enligt ett avtal mellan staten, Lantbrukarnas riksförbund och Svenska lantmännens

riksförbund skulle staten och jordbrukets föreningsrörelse gemensamt bidra till finansieringen av viss växtförädling.

Till lantbruksstyrelsen knöts en växtförädlingsnämnd med uppgift att pröva ansökningar om medel till växtförädlingsprojekt som är angelägna från allmän synpunkt.

Utskottet behandlade i nämnda sammanhang bl. a. några motioner som berörde konkurrensförhållandena inom växtförädlingsområdet. Utskottet anförde härvidlag följande:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att statens engagemang i växtförädlingsverksamheten inte bör utformas så att det motverkar en från allmän synpunkt önskvärd konkurrens på ifrågavarande område. För att möjliggöra en fortsatt konkurrens på jämbördiga villkor mellan växtförädlingsföretagen synes det bl. a. angeläget att en bidragsverksamhet, delvis finansierad med statliga medel, inte får en utformning som är ägnad att ge det nya företaget ett oberättigat försteg framför konkurrenterna. Enligt avtalsuppgörelsen skall växtförädlingsnämnden pröva frågor om tilldelning av medel till växtförädlingsprojekt som bl. a. är angelägna från producent-, konsument- eller andra allmänt samhällseliga synpunkter. Vidare förutsätts nämnden kunna anslå medel till samtliga svenska växtförädlingsorgan. En bidragsgivning i enlighet med angivna principer bör enligt utskottets mening kunna tillgodose synpunkterna i nu aktuella motioner.

Ovannämnda avtal mellan staten och jordbrukets föreningsrörelse (se prop. 1978/79:130 s. 119 f) gäller för en tid av 10 år, räknat fr. o. m. 1 januari 1980. Avtalet innebär i fråga om bidragsfördelningen bl. a. att Svalöf AB garanteras projektbidrag till en viss nivå, som successivt minskar under verksamhetsåren 1982–1984. Enligt avtalet skall vid bidragsgivningen hänsyn tas till bl. a. Svalöf AB:s fasta kostnader och till den organisation som byggts upp inom företaget. Inför de sista fem åren av avtalsperioden förutsätts att förhandlingar upptas mellan staten och föreningsrörelsen beträffande storleken av de totala bidragen till växtförädlingsverksamheten och de garanterade åtagandena gentemot Svalöf AB.

I ärendet har, bl. a. genom de båda växtförädlingsföretagens försorg, lämnats en utförlig redovisning av anslagets storlek och fördelning under tiden såväl före som efter organisationsreformen. Utskottet inskränker sig här till att nämna att för budgetåret 1981/82 det statliga bidraget till växtförädling utgjorde 24 600 000 kr. Bidraget från jordbrukets föreningsrörelse var 7 170 000 kr. I avtalet förutsätts att detta bidrag tas från de medel jordbruket disponerar enligt gällande prisregleringsbeslut, vilka medel överförts av jordbruksnämnden till regleringsföreningarna. Totalsumman 31 770 000 kr. fördelades, sedan en mindre del frånräknats för administration m. m., på följande sätt:

Svalöf AB	28 683 000 kr.
Weibullsholms växtförädlingsanstalt	1 559 000 kr.
Algot Holmberg & Söner AB	216 000 kr.

Sveriges lantbruksuniversitet
Göteborgs universitet

133 000 kr.
530 000 kr.

Flertalet remissyttranden (se *bilaga*) innehåller en hänvisning till de förhandlingar som förutsätts ske inför de sista fem åren av avtalsperioden. Motionärernas synpunkter bör, framhålls det, kunna övervägas vid dessa förhandlingar. En sådan hänvisning görs av lantbruksstyrelsen, som i övrigt erinrar om att stödet enligt grundläggande principer skall utgå till angelägna, målinriktade projekt som inte kan förväntas komma till stånd utan bidrag, exempelvis förädling av sorter som är särskilt anpassade till det norrländska jordbruket. Resultatet av forskningsprojekten skall på lika villkor ställas till förfogande för alla växtförädlingsföretag. Dessa principer hindrar, enligt lantbruksstyrelsen, att konkurrenssituationen väsentligt påverkas av stödet. Man kan dock inte, framhåller styrelsen, helt bortse från möjligheten att SLR:s partsintresse i Svalöf AB innebär en ensidig styrning av efterfrågan mot det egna företagets sortiment. Det är därför angeläget att lantbruksnämndernas rådgivningsverksamhet har tillräckliga resurser för att bevaka utvecklingen och förmedla objektiv information i sortfrågan.

Lantbruksuniversitetet understryker det angelägna i ett utvidgat samarbete på växtförädlingens område. Samarbete mellan företagen och vissa universitetsinstitutioner har dock redan kommit till stånd i några projekt, framhålls det.

Växtförädlingsnämnden erinrar om att avsikten med stödet till växtförädling inte är att ge ett allmänt stöd till växtförädling utan att rikta bidraget till sådan verksamhet som enkelt uttryckt kan betecknas som kommersiellt olönsam. Detta måste beaktas vid bedömning av stödets verkan från konkurrenssynpunkt. Nämnden har i övrigt ansett att det i normalfallet inte kan anses förenligt med målsättningen om bästa möjliga utbyte av en begränsad resurs att med bidrag bedriva verksamhet som avser samma behov i fråga om t. ex. sortframställning vid mer än ett företag.

Enligt statens utsädeskontroll (SUK) är konkurrensen mellan växtförädlingsföretagen nyttig och nödvändig för svenskt jordbruk. Den har starkt bidragit till en fortlöpande strävan att ta fram allt bättre sorter. SUK anser det viktigt att statligt stöd i detta sammanhang är konkurrensneutralt. En översyn av principerna för anslagsfördelning inför den sista femårsperioden synes enligt SUK inte endast motiverad utan även nödvändig.

Också statens växtsortnämnd understryker att det statliga stödet måste vara konkurrensneutralt, vilket självfallet inte innebär att medlen skall fördelas lika mellan företagen utan att villkoren för att erhålla medel skall vara lika. Det som hör fälla avgörandet är angelägenhetsgraden hos det projekt eller förädlingsarbete för vilket medel söks och möjligheten att genomföra detta.

Utskottet vill i likhet med lantbruksstyrelsen och växtförädlingsnämnden erinra om att stödet till växtförädling avses utgå till växtförädlingsprojekt som bl. a. är angelägna från producent-, konsument- eller andra allmänt samhällseliga synpunkter. Bidragsverksamheten omfattar endast s. k. kommersiellt olönsam förädling och anses därmed inte ge något försteg för det bidragstagande företaget i konkurrenshänseende. Delvis som en följd av avtalets konstruktion har emellertid, under den nu löpande avtalsperioden, endast en mindre del av anslaget varit tillgänglig för fördelning på lika villkor mellan växtförädlingsföretagen. I ärendet redovisade statistiska uppgifter om anslagsfördelningen visar också att den helt övervägande delen av växtförädlingsanslagen sedan lång tid tillbaka gått till utsädesföreningens i Svalöv icke kommersiella växtförädling. Även om stödet inte används för projekt som kan hänföras till konkurrensutsatta verksamhetsgrenar kan det inte uteslutas att de ackumulerade effekterna av hittillsvarande bidragsfördelning påverkar konkurrenssituationen. Som utskottet nyss anfört skall åtagandena mot Svalöv AB liksom storleken av de totala bidragen till växtförädlingsverksamheten tas upp i förhandlingar inför åren 1985–1989. Utskottet utgår från att de synpunkter och önskemål rörande konkurrensneutralitet i stödverksamheten som anförs i motionerna och vissa remissyttranden kommer att beaktas vid dessa förhandlingar. Något särskilt uttalande härom från riksdagens sida synes inte erforderligt.

Vad beträffar den av motionärerna förordade styrningen av växtförädlingsanslagen till lantbruksuniversitetet får utskottet framhålla att detta förutsätter ändringar i den organisation på växtförädlingsområdet som beslutades av riksdagen år 1979. Härmed utesluter utskottet givetvis inte att lantbruksuniversitetet på sikt får en större roll inom växtförädlingen. Det är viktigt att vårt lands samlade men totalt sett begränsade resurser inom växtförädlingen används så rationellt som möjligt. Motionärernas synpunkter härvidlag får övervägas vid förhandlingar inför nästa avtalsperiod.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att motionerna lämnas utan någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen lämnar motionerna 1981/82:802 och 1981/82:1454 utan ytterligare åtgärd.

Stockholm den 23 november 1982

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Åke Wictorsson (s), Arne Andersson i Ljung (m), Grethe Lundblad (s), Ove Karlsson (s), Håkan Strömberg (s), Sven Eric Lorentzon (m), Kerstin Andersson (c), Martin Segerstedt (s), Jan Fransson (s), Börje StenSSon (fp), John Andersson (vpk), Jan-Eric Virgin (m), Åke Selberg (s) och Bo Arvidson (m).

Lantbruksstyrelsen

Yttrande 1982-03-19

Finansiering och anslagsfördelning

Ett gemensamt tema i motionerna är uppfattningen att Svalöf AB gynnas på ett otillbörligt sätt genom de riktlinjer som gäller för bidragsgivningen och som tillämpas vid fördelningen av jordbrukets och statens medel till växtförädling.

Motionärernas argumentation får ses som en kritik bl. a. mot det avtal som slutits mellan staten och jordbruket och som reglerar fördelningen av insatsen mellan parterna. Enligt detta avtal garanteras Svalöf AB ett bidrag som i utgångsläget motsvarade summan av statens och föreningsrörelsens dåvarande bidrag till Sveriges Utsädesförening och som för statens del successivt reduceras till 75 % mot slutet av den första femårsperioden av avtalets giltighetstid. Konstruktionen har tillkommit för att säkerställa ett effektivt utnyttjande av de fasta resurser som byggts upp och tillförts Svalöf AB. Resurserna för insatser utöver det belopp som garanterats Svalöf AB och som kunde disponeras för fördelning även till andra forskningsinstitutioner och växtförädlingsföretag begränsade sig därför i utgångsläget till 3 milj. kr. men ökar successivt efter hand som den garanterade bidragsnivån minskar.

Stödets inriktning

I motion 802 framförs uppfattningen att anslagen inte skall "öronmärkas" i de fall en konkurrenssituation föreligger. Rättvisekravet ställs i förgrunden. Liknande tankegångar finns i motion 1454. Detta strider mot den grundläggande principen att stödet skall utgå till angelägna, målinriktade växtförädlingsprojekt som inte kan förväntas komma till stånd utan bidrag, t. ex. förädling av sorter som är särskilt anpassade till jordbruket i Norrland. Enligt styrelsens mening bör denna princip gälla även i framtiden. Sådana projekt kan vara dels forsknings- och utvecklingsarbete, dels sortframställning. Resultatet av forskningsprojekt skall på lika villkor ställas till förfogande för alla växtförädlingsföretag. Skulle sorter som framställts med bidrag från växtförädlingsnämnden generera avsevärd ekonomisk vinst kan återbetalningsskyldighet inträda. Framställt sortmaterial är bidragstagarens egendom men förökningsmaterial skall ställas till andra utsädesföretags förfogande.

Sammantaget synes här beskrivna principer förhindra att konkurrenssituationen väsentligt påverkas av det allmänna stöd. Ett alltför långt drivet

krav på konkurrensneutralitet skulle emellertid kunna leda till en splittring och duplicering av insatser som inte kan vara önskvärd vare sig ur företagets eller det allmännas synpunkt.

Enligt lantbruksstyrelsens mening måste stödet kanaliseras till den institution som har de bästa förutsättningarna att genomföra sådana insatser som är förenliga med målsättningen för stödet. Det får förutsättas att växtförädlingsnämndens fördelning av medel kommer att styras av ett allmänt intresse av att insatserna genomförs. Vilket företag som utför arbetet måste därvid vara en sekundär angelägenhet.

Samverkan

Oavsett hur förädlingsverksamheten finansieras måste det vara angeläget såväl från det allmännas som från förädlingsföretagets synpunkt att de samlade resurserna utnyttjas så effektivt som möjligt. En förutsättning för ett effektivt resursutnyttjande i ett framgångsrikt långsiktigt arbete med förädling av marginella grödor synes vara att förädlingsföretagen specialiserar sig och samverkar i större omfattning än som f. n. sker. Detta gäller inte minst i fråga om köksväxter, där den inhemska marknaden för förökningsmaterial är starkt begränsad.

Intäkter från växtförädlingsavgifter

I motion 802 framförda antaganden om intäkter från växtförädlingsavgifter från "norrandssorter" kräver korrigerig. Totalt fördelades under 1981 4,8 milj. kr. av influtna växtförädlingsavgifter. Av dessa härrörde sig 2,0 milj. från stråsåd och trindsåd, 1,9 milj. från vallbaljväxt, vallgräs och beta, 0,5 milj. från potatis och resterande från oljeväxter m. m. Åkerarealen i de fyra angivna norrandslänen är ca 8 % av landets totala åkerareal, varför det är uppenbart att "norrandssorterna" står för väsentligt mindre belopp än de angivna.

Det bör observeras att växtförädlingsföretagen utöver medel ur växtförädlingsfonden, som finansieras med växtförädlingsavgifter, kan tillgodogöra sig royalties av betydande och växande storleksordning från nyare sorter.

Styrning av sortvalet

I motion 1454 framförs farhågor för att SLR:s partsintresse inom Svalöf AB kan innebära en alltför ensidig styrning av efterfrågan mot det egna företagets sortiment. Enligt lantbruksstyrelsens uppfattning kan man inte helt bortse från möjligheten av en sådan favorisering i valet mellan i övrigt likvärdiga sorter. Det är därför angeläget att lantbruksnämndernas officiella

rådgivning har tillräckliga resurser för att bevaka utvecklingen och förmedla objektiv information i sortfrågor till jordbruket.

Slutsatser

Inför de sista fem åren av avtalsperioden förutsätts att förhandlingar upptas mellan staten och föreningsrörelsen beträffande storleken av de totala bidragen till växtförädlingsverksamheten och de garanterade åtagandena gentemot Svalöf AB. Lantbruksstyrelsen utgår från att sådana förhandlingar kommer att upptas i god tid före utgången av nuvarande överenskommelse. De i motionerna framförda synpunkterna synes kunna övervägas vid dessa förhandlingar. Med hänsyn till den korta tid nuvarande system tillämpats, finns det enligt lantbruksstyrelsens uppfattning ingen anledning att nu ta upp överläggningar rörande fördelningen av insatser mellan staten och jordbruket eller fördelningen av bidrag mellan växtförädlingsföretagen.

I handläggningen av detta ärende har deltagit avdelningschef Gustafsson och avdelningsdirektör Hansson, föredragande.

Henry Gustafsson
Avdelningschef

Karl-Axel Hansson
Avdelningsdirektör

Sveriges lantbruksuniversitet

Yttrande 1982-04-13

Konkurrensneutralitet

I båda motionerna uttrycks farhågor för att konkurrensen på marknaden sätts ur spel och att med nuvarande utformning av stödet till växtförädlingen konkurrensneutralitet inte kan upprätthållas. Detta skulle på sikt skada förutsättningarna för verksamheten vid Weibullsholm och även svensk växtförädling i sin helhet. SLU kan instämma i att det är nödvändigt att konkurrensneutralitet eftersträvas vid fördelning av anslagen till växtförädling.

I regeringens proposition 1978/79:130 sägs att det är naturligt att merparten av de medel som ställs till växtförädlingsnämndens förfogande anslås till de svenska växtförädlingsföretagen. Det ankommer då på växtförädlingsnämnden att beakta neutralitetsaspekterna. Eftersom nämnden ännu inte fungerat tre år torde det vara för tidigt att utvärdera dess insatser.

Samverkan mellan företagen

Utvidgat samarbete på växtförädlingens område inom landet betonades i propositionen om växtförädling och att stora fördelar borde kunna vinnas av detta. Ledningen för Svalöf AB borde främja sådant samarbete. SLU är av samma uppfattning. För att få till stånd samarbete mellan forskare och i olika projekt fordras emellertid noggranna förberedelser och är i initialskedet tidskrävande. Samarbete mellan företagen och universitetsinstitutioner har redan kommit till stånd i några projekt. På sikt bör man kunna förvänta att detta samarbete utvidgas.

Inriktningen av stöd till växtförädlingen

I den proposition som låg till grund för riksdagens beslut om stöd till växtförädlingen utsågs mycket klart att bidragen från växtförädlingsnämnden skall stödja angelägna växtförädlingsprojekt som är av den karaktären att de kräver särskilda insatser för att komma till stånd. För praktiska växtförädlingsinsatser kan detta gälla sorter i marginella grödor eller sorter med för marginella odlingsområden önskvärda egenskaper.

Även behovet av långsiktig forskning framhålls i propositionen som nödvändigt för att vidareutveckla den praktiska växtförädlingen. Det ligger inom växtförädlingsnämndens ansvarsområde att även forskning av mer grundläggande karaktär som är nödvändig för den praktiska växtförädlingen tillgodoses genom bidrag. Det i motion 802 framförda förslaget att större

delen av de statliga anslagen till växtförädling och grundforskning tillförs SLU är naturligtvis tilltalande för SLU. Det bör dock framhållas att sådan forskning i viss utsträckning även förekommer vid växtförädlingsföretagen. I den av regeringen framlagda propositionen 1981/82:106 om forskning m. m. betonas att sektorsorganen även bör stödja forskning för kompetensuppbyggnad och att denna bör förläggas till högskolan.

I detta sammanhang vill SLU påtala en missuppfattning i motion 802, under avsnittet "Vad gör lantbruksuniversitetet?" där det ges intryck av att provning och undervisning är de huvudsakliga arbetsuppgifterna vid SLU och att professuren i lantbruksväxternas genetik och växtförädling huvudsakligen sysslar med undervisning. I bilaga 1^{x)} Upprustning av växtförädlingsforskningen vid lantbruksuniversitetet lämnas en redogörelse för den forskning som pågår vid institutionen för växtförädling.

Utvärdering och omprövning av avtalet mellan staten och LRF

I båda motionerna begärs en omprövning av statens stöd till växtförädling. SLU anser att några förändringar inte bör göras under gällande avtalsperiod, med det är naturligt att de av motionärerna framförda synpunkterna kan övervägas i samband med förhandlingar inför nästa avtalsperiod.

Detta ärende har avgjorts av rektorsämbetet med undertecknad rektor som beslutande i närvaro av förvaltningschefen, universitetsdirektör Görel Oscarsson. Föredragande har varit avdelningsdirektör Inez Johnsson.

På styrelsens för Sveriges lantbruksuniversitets vägnar

Lennart Hjelm

/Inez Johnsson

^{x)} här utelämnad

Växtförädlingsnämnden

Yttrande 1982-03-25

Särskilt motionen 802 är primärt starkt inriktad på frågan om fördelning av statens och jordbrukets stöd till växtförädlingen med avseende på berörda företag. Enligt växtförädlingsnämndens mening måste den överordnade målsättningen vara att ge stödet en sådan utformning att det allmänt ger växtförädlingen goda utvecklingsmöjligheter. Frågan om växtförädlingens organisation och stödets fördelning på olika förädlingsorgan har härvid förvisso sin betydelse, men av betydligt större vikt är verksamhetens innehåll och inriktning. Detta synsätt speglas också i riktlinjerna¹⁾ för fördelningen av aktuella bidragsmedel, varav framgår att stöd kan utgå till växtförädlingsprojekt som är angelägna från allmän synpunkt och som inte kan förväntas komma till stånd utan statligt stöd. Avsikten med stödet till växtförädlingen är inte att detta skall vara ett allmänt stöd till växtförädlingen utan ett stöd riktat till verksamhet som enkelt uttryckt kan betecknas som kommersiellt olönsam. Nämnden vill även erinra om att stödet baseras på ett avtal¹⁾ om gemensam finansiering av visst växtförädlingsarbete mellan staten och jordbruket.

Inriktningen av stödet till växtförädling

Den bidragsberättigade verksamheten kan i överensstämmelse med nyssnämnda riktlinjer i grova drag delas upp i målinriktad forsknings- och utvecklingsverksamhet samt praktiska förädlingsinsatser i form av sortframställning. I det senare fallet kan det vara fråga om sorter i marginella grödor eller sorter med för marginella odlingsområden önskvärda egenskaper. Det kan även vara fråga om att föra in speciella egenskaper t. ex. i fråga om resistens eller kvalitet i mera allmänt odlade grödor i sådana fall då det av olika skäl inte går att få förädlingsinsatsen kommersiellt lönsam. Denna gränsdragning medför att stöd i normalfallet ej utgår till sortframställning i de allmänt odlade grödorna, då det rör sig om sorter som kan odlas inom större områden och därigenom kan ge förädlaren ersättning för sitt arbete. Däremot kan bidrag utgå till forsknings- och utvecklingsverksamhet i sådana grödor då fråga är om att lösa problem som i ett senare skede möjliggör eller förbättrar möjligheterna till framställning av sorter med önskade egenskaper, t. ex. förbättrad resistens. Vad nyss sagts speglar i grova drag den linje som växtförädlingsnämnden följt vad gäller avgränsning av den bidragsberättigade verksamheten.

¹⁾ Prop 1978/79:130, JoU 1978/79:26, rskr 1978/79:313

Nämnden har även sökt forma verksamheten till en helhet i fråga om innehåll och inriktning så att tillgängliga resurser skall ge bästa möjliga utbyte. Kartläggning har skett av hur förädlingsinsatserna är fördelade på olika förädlingsområden både vad gäller kommersiell och bidragsfinansierad verksamhet. Av denna kartläggning har framgått att vete, korn och oljeväxter varit väl tillgodosedda medan satsningarna på havre, vallväxter och råg varit låga. Nämnden har tagit hänsyn härtill vid fördelning av medel, framför allt vad gäller havre och vallväxter. Nya satsningar i dessa växtslag, liksom även i övriga, har varit inriktade i första hand på forsknings- och utvecklingsarbeten. Frågor rörande resistensförädlingen har getts prioritet och är för närvarande föremål för utredning. De praktiska förädlingsinsatserna för Norrland, marginella och eventuellt kommande grödor liksom för potatis har hållits i stort sett på oförändrad nivå.

I bilagda tabell 1 redovisas hur bidragen disponerats för 1981/82. Då det i en del fall kan diskuteras till vilket område vissa projekt skall föras är de angivna värdena inte helt exakta. Bakgrunden till fördelningen på olika organ kommenteras senare.

Av den redovisning som här lämnats framgår att växtförädlingsnämnden ej anser att uppgifterna i motion 802 ger en fullständig beskrivning vad gäller sambandet mellan marknadsandelar och bidragsnivå samt bidragsnivån för sortframställning av foder- och brödsädessorter. Vad gäller ökade satsningar på de stora grödorna korn och vete framgår av vad tidigare sagts att dessa är väl tillgodosedda. Beträffande den till Weibullsholm förlagda ärtgenbanken har dess värde ej ifrågasatts. Den fortsatta finansieringen är med hänsyn till verksamhetens karaktär föremål för överväganden om andra finansieringsvägar.

Organisation av stödberättigad verksamhet

Fördelningen på olika organ av den verksamhet till vilken stöd utgår framgår av tabellerna 1 och 2. Fördelningen har i detta avseende sin grund dels i vad tidigare berörts om verksamhetens innehåll och inriktning dels i fastställda riktlinjer som innebär att hänsyn skall tas till den verksamhet som byggts upp i Svalöv. I det mellan staten och jordbruket träffade avtalet¹⁾ om finansiering av växtförädlingen finns därför vissa garantier om bidrag till Svalöv AB. Växtförädlingsnämnden har prövat ansökningarna utifrån vad i det föregående sagts. Det har därvid visat sig att någon tillämpning av garantireglerna ej behövt ske.

Växtförädlingsnämnden har gjort bedömningen att det i normalfallet inte kan anses förenligt med målsättningen om bästa möjliga utbyte av en trots allt begränsad resurs att med bidrag bedriva verksamhet som avser att

¹⁾ Prop. 1978/79:130, JoU 1978/79:26, rskr 1978/79:313

tillgodose samma behov i fråga om t. ex. utvecklingsverksamhet eller sortframställning, vid mer än ett förädlingsorgan. Bidrag till mer än ett organ ger visserligen konkurrens och kanske en säkrare lösning men medför samtidigt en dyrare lösning som i sin tur medför att andra problem får ställas åt sidan. En uppdelning av verksamheten eller att den kan bedrivas i samarbete eller på annat sätt samordnas är därför nödvändigt för att dubbelarbete skall kunna undvikas. Växtförädlingsnämnden har eftersträvat sådana lösningar och i en del fall har de också kunnat nås. På vallväxtområdet bedrivs en del av ett projekt vid Weibullsholm och en annan vid Svalöf AB. Inom köksväxtområdet har delvis en uppdelning accepteras. Nämnden har efter gemensam ansökan av Svalöf AB, Weibullsholm och Sveriges lantbruksuniversitet beviljat medel för "Utveckling av metoder för bestämning av bakkingsdugligheten hos brödsäd". Även Weibullsholm har de senaste åren erhållit visst stöd för delar i rågveteförädlingen som avser axgroningsresistens, där samordning med Svalöf AB skett.

Enligt växtförädlingsnämndens mening är frågor om samordning och samarbete av största betydelse för ett effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser inom växtförädlingsområdet. Inte minst gäller detta forskarresurserna. Ansvaret för att ett framgångsrikt samarbete skall kunna etableras åvilar alla berörda parter från växtförädlingsföretagen till forskningsinstitutioner och växtförädlingsnämnden. Då dessa frågor i hög grad berör förädlingsföretagen blir möjligheterna att lyckas till mycket stor del beroende på i vad mån dessa är öppna för samarbete. En större öppenhet här är önskvärd.

Konkurrensaspekter

Beträffande frågan om i vilken grad stödet till växtförädlingen inverkar på konkurrensförhållandena bör först kommas ihåg att stöd endast avses utgå till s. k. kommersiellt olönsam förädling. Avsikten är alltså inte att det skall vara ett allmänt stöd till växtförädling eller att den som erhåller sådant stöd skall ha ekonomisk vinning av det. Bedömningar av i vilken grad verksamheten kan anses kommersiellt olönsam kan vara ganska svåra. Kraven kan därför ej ställas alltför hårda. I ett inledningsskede har mera allmänna bedömningar tillämpats. I den fortsatta verksamheten kan emellertid finnas anledning att inom några områden närmare analysera dessa frågor. Ett sådant område är växtförädlingen för Norrland. De uppgifter om växtförädlingsavgifter från odlingen i Norrland som framgår av motionen 802 synes inte riktiga. Enligt överslagsberäkningar synes intäkterna vara av betydligt lägre storleksordning.

Med hänsyn till konkurrensaspekten gäller särskilda villkor för bidragen så till vida att bidragstagare så snart som möjligt skall ställa framställt material till förfogande. Detta gäller såväl resultat från vetenskapliga undersökningar som framställt sortmaterial. För sortmaterial gäller att samtliga utsädesfö-

retag som kan antas ha förutsättningar att utnyttja sorten på godtagbart sätt, på skäligen villkor skall ha tillgång till utsäde av sorten. Resultaten från vetenskapliga undersökningar skall vara tillgängliga och kunna utnyttjas av alla.

Forskningen inom växtförädlingsområdet

I motion 802 anges att forskningsdelen plockats bort från verksamheten vid Sveriges lantbruksuniversitet. Växtförädlingsnämnden anser sig bara behöva konstatera att forskningen vid lantbruksuniversitetet i samband med riksdagsbeslutet om växtförädlingsnämndens inrättande förstärktes med storleksordningen 2.5 milj. kr.

Avslutande och sammanfattande synpunkter

Växtförädlingsverksamhet måste betraktas och planeras långsiktigt. Hastiga och alltför ofta återkommande förändringar vad gäller dess inriktning, innehåll och organisation kan starkt försvåra för växtförädlingen att lösa sina uppgifter. Nuvarande riktlinjer har endast tillämpats under knappt tre år, vilket måste anses vara en alltför kort tid för att det skall vara meningsfullt att genomföra någon mera genomgripande utvärdering.

Med hänsyn till vad som i olika avseenden anförts i det föregående anser nämnden att behov av någon mera genomgripande översyn av riktlinjerna för stödet till växtförädling för närvarande inte föreligger. Enligt avtalet mellan staten och jordbruket om finansiering av växtförädlingen skall inför nästa femårsperiod med början 1985 nya förhandlingar genomföras. Nämnden förutsätter att dessa tas upp i god tid varvid tillfälle ges till överväganden rörande de av motionärerna framförda synpunkterna.

I handläggningen av detta ärende har deltagit ordföranden, vice ordföranden, ledamöterna Engström, Holmqvist, Nilsson, Petersson, Tågmark och Svegin samt nämndens sekreterare E Jonsson, föredragande.

Ingvar Widén
Ordförande

Evert Jonsson
Sekreterare

Bilagor

Tabellerna 1 och 2.

Tabell 1. Fördelning av bidrag till växtförädling för 1981/82 milj. kr.

Bidragstagare	Forsknings- och utvecklingsverksamhet	Praktisk växtförädling							Totalt
		Norrland (exkl. potatis samt köksväxter)	Köks- och prydnadsväxter	Potatis	Ev. kommande grödor	Marginala grödor	Vissoljevästförädling	Råg	
Svalöf AB	8,2	2,5 ¹⁾	3,7	4,0	2,0	3,7	3,9	0,7	28,7 ²⁾
Weibullsholms växtförädlingsanstalt (inkl. A Holmberg & Söner)	0,5	-	0,4	-	0,4	0,2	0,3	-	1,8
Sveriges lantbruksuniversitet	0,1								0,1
Göteborgs universitet	0,5								0,5
									31,1

1) Tillkommer för Norrland ca 1 milj. kr. för bl. a. potatis och köksväxter som här ingår i övriga projekt.

2) Tillkommer för 1981/82 vissa reserverade medel från 1980/81, högst 2.8 milj. kr.

Tabell 2. Bidragsnivåns utveckling kkr

Bidragstagare	Bidrag/år före växtförädlingsnämndens tillkomst. Prisnivå första halvåret 1980	Första halvåret 1980	1980/81 ¹⁾	1981/82 ²⁾
Svalöf AB	23 828	12 298	27 895	28 683
Weibullsholms växtförädlingsanstalt (inkl. A Holmberg & Söner)	1 192	642	1 659	1 775
Sveriges lantbruksuniversitet	—	—	125	133
Göteborgs universitet	—	—	—	530

¹⁾ Anslaget "Bidrag till växtförädling" har i relation till första halvåret 1980 uppräknats med 6,9 %

²⁾ Anslaget "Bidrag till växtförädling" har i relation till 1980/81 räknats upp med 6,0 %

Statens växtsortnämnd

Yttrande 1982-03-25

Statens växtsortnämnd vill inledningsvis framhålla den stora betydelse svensk växtförädling haft för välståndsutvecklingen i vårt land. Genom det arbete som utförts främst vid växtförädlingsföretagen i Svalöv och Weibullsholm har svenskt jordbruk fortlöpande kunnat erhålla ett allt bättre sortmaterial anpassat till odlingsbetingelserna i landet. Därutöver bör framhållas att svenska sorter även fått stor spridning utomlands, och i det sammanhanget bör inte minst nämnas de stora framgångar som Hilleshög AB haft på sockerbetsområdet.

Bifogat tabellmaterial visar den starka position som sorter från Svalöv och Weibulls nått i vårt land. Som framgår av tabell 1^{x)} svarar företagen tillsammans för 302 (68 %) av de 449 sorter som ingår i nu gällande rikssortlista. Av dessa sorter kommer 172 från Svalöv och 130 från Weibulls. Svalöv har även sorter av avsevärt fler växtslag på rikssortlistan än Weibulls. Svalöfssorter förekommer i 63 av de 82 växtslagsgrupper som finns upptagna i tabell 1 medan motsvarande antal för Weibullssorter är 45.

Företagens dominerande ställning är än mer markant då det gäller kvantiteten statsplomberat utsäde (tabell 2).^{x)} där de tillsammans svarar för drygt 92 % av den plomberade mängden utsäde av lantbruksväxter (exkl. potatis) och grönyteväxter. Här har Weibulls den största andelen eller drygt hälften av den mängd utsäde som plomberas i landet. Företagets stora andel kan främst hänföras till dess framgångar i fråga om tväradsorn och vete, där företaget f. n. svarar för ca 70 resp. 84 % av plomberingen. För övriga redovisade växtslagsgrupper har Svalöv, med undantag för gräs perioden 1976/77–1980/81, däremot en större andel av plomberingen och har f. n. stark position då det gäller trindsäd, havre och oljeväxter.

Systemen med växtförädlingsavgift och växtförädlarrätt, som infördes 1961 resp. 1971, är en viktig inkomstkälla för växtförädlingen. I samband med intagning i rikssortlistan måste sortägaren välja endera av de två systemen. Andelen sorter med växtförädlarrätt har ökat efter hand och svarar f. n. för ca 3/4 av det utsäde som plomberas av lantbruksväxter (exkl. potatis) och grönyteväxter (tabell 3)^{x)}. Som framgår av tabell 4^{x)} har detta medfört att företagens inkomster från växtförädlingsavgifter minskat. I stället har företagens royaltyinkomster från växtförädlarrättssorter ökat och torde nu uppgå till väsentliga belopp från såväl Sverige som utlandet.

De inkomster som tillförs växtförädlingen i första hand via växtförädlarrättssystemet är av väsentlig betydelse för att finansiera växtförädlingsarbetet. Ökade kostnader och ökad utländsk konkurrens innebär dock risk för att företagen av ekonomiska skäl tvingas satsa på framställning av enbart sorter

^{x)} tabellerna här utelämnade

för de stora odlingsområdena. För framställning av sorter för områden med speciella odlingsbetingelser, såsom stora delar av Norrland men även vissa delar av övriga Sverige, kommer ett statligt stöd att vara erforderligt också i framtiden.

Ett statligt stöd till grundforskningen bedöms också nödvändigt för att svensk växtförädling även i fortsättningen skall kunna hävda sin ställning. Enligt nämndens mening bör stödet ges på ett sådant sätt att konkurrensneutralitet upprätthålls. Neutralitet bör givetvis inte vara liktydigt med att de statliga medlen skall fördelas lika mellan företagen, utan att villkoren för att erhålla medel skall vara lika. Det som bör fälla avgörandet är angelägenhetsgraden hos det projekt eller förädlingsarbete för vilket medel söks och möjligheterna att genomföra detta.

Inte minst bör neutralitetsprincipen gälla i fråga om den statligt stödda grundforskningen på området. Ifrågasättas kan om inte grundforskningen bör bedrivas på sådant sätt att resultaten blir tillgängliga för alla svenska växtförädlare och att forskningen så långt det är möjligt är fristående från företagen men ändå bedrivs i nära samarbete med dessa. På sikt är en ökning av insatserna för grundforskning vid lantbruksuniversitetet angelägen. Eftersom växtförädling är ett långsiktigt arbete bör vikten av stabilitet i medelstilldelning betonas.

Sammanfattningsvis anser växtsortnämnden det vara befogat att grunderna för fördelning av statliga medel till växtförädlingen ses över i god tid innan avtal träffas om stödet under den kommande femårsperioden.

Beslut i detta ärende har förutom undertecknad fattats av L Kåhre. Föredragande har varit E Westerlind.

För statens växtsortnämnd

Sigvard Mejegård
Ordförande

/Evan Westerlind

Statens utsädeskontroll

Yttrande 1982-03-22

Statens utsädeskontroll (SUK) konstaterar att svensk växtförädling under årens lopp väsentligt har bidragit till välståndet i vårt land och i flera fall varit av värde för försörjningen även i andra länder. Det är framför allt verksamheten vid växtförädlingsföretagen i Hilleshög, Svalöv och Weibullsholm, som har givit dessa goda resultat.

SUK anser att konkurrensen mellan växtförädlingsföretagen är nyttig och nödvändig för svenskt jordbruk. Den har starkt bidragit till en fortlöpande strävan att ta fram allt bättre sorter. SUK anser det viktigt att statligt stöd i detta sammanhang är konkurrensneutralt.

Det grundarbete, som erfordras för att framställa lämpliga genkombinationer avseende exempelvis resistens, kärnkvalitet, tidighet etc., resulterar ofta i "halvfabrikat". Detta grundarbete förutsätter understundom nya analysmetoder och ibland tillämpning av helt ny teknik. Sådant utvecklingsarbete bör stödjas med statliga medel och resultaten härav ställas till de kommersiella, svenska företagens förfogande. Det råder ingen tvekan om att en ökad satsning på grundforskning inom växtgenetik och växtförädling bör ge ett gott utbyte.

Förutom sorter med bred anpassning är specialsorter nödvändiga med hänsyn till bl. a. norrländsk växtodling och köksväxtodling. Om erforderligt bör staten gå in med stöd av denna sektor för att förädling över huvud taget skall komma till stånd.

Principerna om fri konkurrens samt statligt stöd med konkurrensneutralitet för framtagning av grundmaterial resp. till förädling av speciella växtslag måste också ses mot kravet på att undvika dubbelarbete.

Behovet av grundläggande, långsiktiga forskningsprojekt och bred samverkan mellan stat – näring – förädlingsföretag påtalades av den senaste växtförädlingsutredningen. SUK understryker vikten av att sådana projekt noga planeras och kommer till stånd samt att resultaten härav görs allmänt tillgängliga. Omfattningen och fördelningen av sådana arbetsuppgifter mellan SLU och förädlingsföretagen samt mellan förädlingsföretagen med beaktande av konkurrensneutralitet måste bestämmas i god tid, innan avtal sluts om den svenska växtförädlingens finansiering under andra hälften av 1980-talet. En översyn av principerna för anslagsfördelningen synes därför inte endast motiverad utan även nödvändig.

I detta beslut har deltagit förutom undertecknad även avd. dir. G Andersson och avd. dir. T Fritz.

För statens utsädeskontroll

Lennart Kåhre
Föreståndare